

לעילוי נשמת

מרת אלישבע ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

פעמים שאם יבש המעיין

המחכיר פוחת מהחכירות

כבר התבאר, שהמקבל שדה בית השלחין, ויבש המעיין שבתוכה, אינו פוחת לבעל השדה ממה שהתחייב לתת לו. והדין הזה הוא אף כשהמחכיר הזכיר בשעת ההחכרה שהשדה היא שדה בית השלחין, כי בהזכרה זו אין כוונתו לומר שיש בה מעיין, אלא שכך הוא שמה של השדה. [וכן מצינו, שהאומר לחבירו "בית כור אני מוכר לך", אף על פי שאינו אלא חצי כור, אם נקרא שמו בית כור, הגיעו, שלא התכוון שיהיה גדלו בית כור, אלא שכך השדה נקראת, אף על פי שאינה כן].

אולם יש אופן, שאם הזכירו בשעת ההחכרה שמדובר בשדה בית השלחין, ויבש המעיין, החוכר פוחת ממה שהתחייב, כי לא היתה ההתחייבות אלא אם כן יהא בשדה מעיין.

לדברי שמואל – אם החוכר מזכיר זאת, ודאי כוונתו שמקבל את השדה בסכום שאמר, רק על דעת שיש בה מעיין.

ולדברי רבינא – אין חילוק בין חוכר למחכיר, אלא אם עמדו בתוך השדה, ואמרו, או חוכר או מחכיר, שדה בית השלחין הזה יהא מוחכר, מאחר שרואים שיש בו מעיין, אין צריך להזכיר שמדובר בשדה בית השלחין, ואם הזכירו זאת, ההחכרה היא רק על דעת שיש בו מעיין.

ולכל הפירושים הדין הזה אמור בין באריסות בין בחכירות.

רבי מאיר ורבי יהודה והלל הזקן

ורבי יהושע בן קרחה ורבי יוסי

דורשים לשון הדיוט

רש"י מפרש, שמדקדקים בלשון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בשטר מעצמם, לדרוש ממנו כוונת הכתוב, [ולהבין מתוכו אף דברים שאינם מפורשים].

ותוס' מפרשים, שכל הלשונות שהורגלו ההדיוטות לכתוב בשטרות מעצמם, נעשו בכך כתקנות קבועות, ואף כשאינם כתובים בשטר, דנים כאילו הם כתובים.

דין האריס שלא עיבד את השדה

המקבל שדה באריסות, והובירה [=שהניחה בורה ולא עיבד אותה], **אומדים כמה היא ראויה לעשות, ומשלם לבעל השדה כראוי לחלקו, לפי האומדן.** וטעם הדבר הוא, משום שהמקבל שדה באריסות, כותב בשטר, "אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא" [=אם הוביר את השדה ולא אעבד אותה אשלם במיטב].

מפירוש רש"י משמע, שהמקבל משלם רק אם כותב כן בשטר, והחידוש הוא, שאף על פי שאין זה מפורש בשטר, שישלם כמה שהיה ראוי לעשות, כוונת הכתוב בשטר היא כן.

ומפירוש התוס' משמע, שהמקבל משלם כן אפילו לא כתב זאת בשטר, משום שהכל רגילים לכתוב זאת, ועל ידי כן הרי זה כאילו יש תקנה, שכל המקבל שדה ולא מעבד אותה, משלם כפי הראוי לצאת ממנה.

ונחלקו חכמים מה הדין, אם כתב לבעל השדה, שאם לא יעבד אותה, ישלם לו אלף זוז, [שהם הרבה יותר ממה שהיתה עושה, אם היה מעבד אותה].

לדעת נהרדעי, אם לא עיבד את השדה, ישלם אלף זוז, ואם לא עיבד שליש השדה, ישלם שליש של אלף זוז.

ולדעת רבא, התחייבות זו לא חלה כלל, שאינה אלא אסמכתא בעלמא, כי כשמתחייב לתת יותר ממה שראוי לתת, אינו מתכוון לכך כלל, [כמבואר בדף ע"ד].

חיוב האיש להביא קרבנות אשתו

מפירוש רש"י משמע, שהאיש חייב להביא את קרבנות החובה שהתחייבה בהם אשתו בזמן נישואיה, [זיבה, אשם, חטאת, לידה, וצרעת].

ובקרבנות שיש בהם חילוק בין עשיר לעני, [לידה וצרעת], מביא כפי עשרו, ואינו יכול להביא קרבן עני מחמת שאין לה כלום. והדין הזה נלמד, ממה שהגרושה כותבת למגרש בשובר ששילם לה כתובתה ושאר חובות שהיו לה תחתיו, והקרבנות הם בכלל החובות שהיו לה תחתיו, ומתוך שכותבת ששילם לה אותם יש ללמוד שהוא חייב לשלם לה אותם.

והתוס' כתבו, שהאיש מתחייב להביא גם את קרבנות החובה שהתחייבה בהם האשה קודם הנישואין, כי כך מתחייב לה בשעת הנישואין, ואפילו הוא לא כתב לה התחייבות כזו, מאחר שהכל הורגלו לכתוב זאת, נעשה הדבר כתקנה קבועה, שהאיש מתחייב להביא קרבנות שהתחייבה אשתו קודם הנישואין.

קידושי אנשי אלכסנדריא

אנשי אלכסנדריא היו מקדשים את נשותיהם על מנת שיחולו הקידושין כשיכנסו לחופה, ולפיכך כשהיו באים אחרים וחוטפים את הנשים אחר שעת הקידושין קודם הכניסה לחופה, לא היו מקודשות למקדשים, אלא היו פנויות, ובניהם מהחוטפים לא היו ממזרים.

מדיני משכון

המלווה את חבירו, [ולא שילם לו בזמנו, ובא לגבות ממנו משכון על ידי שליח ב"ד], **לא ימשכנו ביותר משווי ההלוואה**, שהרי כשהמלווה נותן ללווה להשתמש במשכון שנטל ממנו, הלווה כותב לו שטר אחריות על כל שווי המשכון, ואם היה המשכון יותר מהחוב, נמצא שהלווה מתחייב למלווה יותר ממה שלוה.

והנה **כשהמלווה ממשכן את הלווה, המלווה זוכה במשכון, ולכן אפילו אם מת הלווה בזמן שהיה המשכון אצלו, המלווה נוטל אותו מהיורשים**, [ואינו כשאר מטלטלים שירשו מאביהם, שאין בעלי חובות גובים אותם].

והטעם שהלווה כותב שטר אחריות על המשכון הוא, כי לולא השטר אינו אחראי על מה שנפחת, כי המשכון נחשב כתשלום ההלוואה, ומעתה מה שנפחת המשכון, כשהלווה משתמש בו, ברשות המלווה הוא נפחת, ונמצא שאין לו כשווי מה שהלווה, אבל על ידי השטר לא יפסיד המלווה, כי הלווה ישלים לו את הפחת.

מנהגי כתיבת הנדוניה בכתובה

יש מקומות שכותבים בכתובה את שווי הנדוניה שהכניסה האשה לבעלה, כפי שהיא באמת. ולפיכך כשהאשה יוצאת מבעלה, וגובה את הנדוניה הכתובה בכתובה, גובה כפי השווי הכתוב בה.

ויש מקומות שמשום כבוד, כותבים בכתובה את שווי הנדוניה שהכניסה האשה לבעלה, כפול ממה שהיא באמת. ולפיכך כשהאשה יוצאת מבעלה, וגובה את הנדוניה הכתובה בכתובה, אינה גובה אלא מחצית מהשווי הכתוב.

ציווה לתת לבתו 400 זוז במקום שנהגו לכפול

[ומת ויש להסתפק בכוונתו]

אמר "יתנו לה 400 זוז" – יתנו לה 400, ויכתבו לה בכתובה 800.

אמר "כתבו לה 400 זוז" – יכתבו לה בכתובה 400, ויתנו לה 200.

אמר "יתנו לה 400 זוז בכתובתה" – יכתבו לה בכתובה 400, ויתנו לה 200.

אמר "יתנו לה 400 זוז לכתובתה" – י"א שיתנו לה 400, ויכתבו לה בכתובה 800, אולם דבריהם נדחו, ולכן יכתבו לה בכתובה 400, ויתנו לה 200.

אריס שקיבל שדה על מנת

לזרוע שומשמין וזרע חטים

שומשמין יקרים הם מהחטים, אולם מכחישים הם את הארץ יותר מהחטים. ומעתה אריס המקבל שדה לזרעה שומשמין, וזרעה חטים, וארע שעשתה חטים השוים כשומשמין, נמצא שאם יחלקו לפי התנאי הראשון, יקבל בעל השדה יותר ממה שהיה ראוי לו, כי עתה יש לו רווח גם בכך שלא כחשה שדהו.

ולכן, **סבר רב כהנא, שבעל השדה מנכה מחלקו רווח דמי כחש השדה**, מה שהיתה מכחישה יותר, אם היתה זרועה שומשמין.

אולם רב אשי אמר, אמרי אנשי כחשא ארעא ולא לכחוש מרא [=תכחיש האדמה, ולא יכחיש בעליה], כלומר בעל השדה אינו חפץ להרוויח בכחישות ארצו, על מנת להפסיד מחלקו, ולכן אין זה נחשב אצלו כרווח, שיפחות עבורו מחלקו הראוי לו.

ואם ארע שעשתה השדה חטים השוים יותר מהשומשמין, שהיו ראויים לצאת ממנה.

סבר רבינא, שהאריס נוטל את כל השבח הזה, ואין לבעל השדה אלא כפי שהיה ראוי לו ליטול מהשומשמן.

אולם רב אחא מדפתי פסק, ששניהם חולקים בשבח, כי השבח בא מכח שניהם, שהרי זה עיבד את השדה וזה בעל השדה.

מדיני חלק ההלוואה של העיסקא

כבר התבאר בפרק איזהו נשך, שהמקבל מחבירו סחורה או מעות, על מנת שיעסוק בו, ויחלקו ברווחים, אינו כשומר על הכל, [שיפטר מלשלם את הכל אם נפסד], אלא מקבל על עצמו אחריות של חצי הדבר, כך שמחציתו כפיקדון [שאחריותו על הבעלים], ומחציתו כהלוואה [שאחריותו על המקבל].

ונחלקו החכמים אם מחצית ההלוואה דינה ככל הלוואה, שאדם לווה מחבירו, או שדיניה שונים מהלוואות אחרות.

א. לעניין היתר השתמשות לשאר דברים – י"א שמותר למקבל להשתמש בחלק ההלוואה לכל דבר שירצה, [לשתות שכר ולהוצאות ביתו], ואינו מחוייב לעסוק בו בעסק כמו שמחוייב לעסוק בחלקו של הנותן. ולדעת רבא ההלוואה הזו נקראת הלוואת של עיסקא, משום שהמלווה אינו נותן אותה למקבל, אלא כדי שיעסוק בה בעסק, ומתוך שיעסוק בה לעצמו, יטרח בעסק כראוי, וגם המקבל ירוויח בחלקו, ולכן המקבל אינו רשאי להשתמש בה לדברים אחרים.

ב. לעניין גבייתו מיורשי המקבל – לדעת רב אידי בר אבין, דין הלוואה זו ככל ההלוואות, שמשעה שהלווה מקבל אותם, נחשבות לממון המקבל, ומאחר שמעות מטלטלים הם, אינן משתעבדות לתשלום חובותיו, והנותן אינו גובה אותן מיורשי המקבל. ולדעת רבא, ההלוואה הזו נקראת הלוואת עיסקא, משום שהמלווה אינו נותן אותה למקבל שיעשה בה מה שירצה, אלא כדי שתהא קיימת בעסק, ומהטעם הזה אין הממון הזה דומה לשאר הלוואות שאין גובים מהיורשים אפילו הן קיימות, כי שאר הלוואות לא נתנו על מנת שיהיו קיימות, וממילא המלווה אינו סומך על המעות שנתן, אלא על קרקעות הלווה, אבל הלוואה זו שנתנה על דעת שתהא קיימת, המלווה סומך על המעות, וממילא הם עצמן משתעבדות, ולכן גובה אותן מהיורשים.

עסקא אחת ושני שטרות

או שתי עסקאות ושטר אחד

כבר התבאר בפרק איזהו נשך, שאף על פי שמחצה מעיסקא הוא מלווה ומחצה פיקדון, [ואם יש הפסד חולקים בו בשווה], מכל מקום ברווחים המקבל נוטל שני שלישי, והנותן נוטל שלישי, [כי המקבל נוטל יותר מחלקו, כתשלום על מה שעוסק עבור הנותן, שהרי אם לא יקבל על כך תשלום, נמצא עוסק עבורו חנם מחמת שהלווה לו מחצית העיסקא ויש בזה משום ריבית].

ועל פי זה יהיה חילוק בין מקבל שתי חבילות של 50 בעסקא אחת, למקבלם בשתי עסקאות, כאשר בחבילה אחת היה הפסד של 5, ובחבילה השניה היה רווח של 15.

שאם הכל עסקא אחת, אין כאן הפסד כלל, אלא רווח של 10, המקבל נוטל 6.66 והנותן נוטל 3.33.

אבל אם יש כאן שתי עסקאות, בעסקא שהיה בה הפסד 5, המקבל מפסיד 2.5 והנותן מפסיד 2.5, ובעסקא שהיה בה רווח 15, המקבל נוטל 10, והנותן נוטל 5, נמצא שבסך הכל המקבל הרוויח 7.5, והנותן הרוויח 2.5.

ואם כן למקבל עדיף להחשיב כל עסקא בפני עצמה, ולנותן עדיף להחשיב כל העסקאות יחד.

ואמנם כשמקבל הכל יחד, הדין הוא שיחשב הכל כעסקא אחת, ולא יכתבו על כל מחצה שטר אחר, כדי שלא יפסיד הנותן. וכשמקבל בשתי פעמים, הדין הוא שיחשב כל עסקא בפני עצמה, ולא יכתבו הכל בשטר אחד, כדי שלא יפסיד המקבל.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית